Dnro 001/82/2025

Anu Tuovinen

17.2.2025

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen tiistaina 18.2.2025 klo 12.15

VNS 7/2024 vp Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta

Akava kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoasiasta.

Akava kiinnittää huomiota selonteon tavoitteisiin 3,4,5,8 ja 13, Suomen nykytilaan ja tehtyihin toimiin näiden valossa.

Tavoite 3: Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaikille

Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat keskeinen osa yhteiskunnan sisäistä turvallisuutta ja ne vaikuttavat kansalaisten kriisinkestävyyteen. Hallituksen toimet tämän tavoitteen saavuttamiseksi ovat olleet puutteellisia ja ristiriidassa tavoitteen kanssa.

Resurssien kohdentaminen hyvinvointialueille ja palveluihin on riittämätöntä. Tehdyt säästöpäätökset heikentävät palveluiden laatua, saatavuutta ja saavutettavuutta sekä lisäävät eriarvoistumista. Hoitotakuun höllentäminen ei tue tavoitetta nopeasta hoitoon pääsystä.

Sote-palveluihin kohdistuvien säästöjen lisäksi sosiaalietuuksia leikataan. Leikkaukset, asiakasmaksujen korotukset ja lääkekorvausten heikennykset kohdentuvat erityisen tuntuvasti pienituloisiin, joiden toimeentulo vaikeutuu entisestään. Yhteisvaikutus on merkittävä.

Tavoite 4. Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet.

Suomen tavoite on nostaa nuorten ikäluokan koulutustaso 50 prosenttiin vuoteen 2035 mennessä. Tämä tavoite ei kuitenkaan toteudu ilman merkittäviä osaamispanostuksia, kuten aloituspaikkojen lisäämistä ja niiden täysimääräistä rahoittamista. Tähänastiset päätökset eivät ole olleet riittäviä. Osaajapula on merkittävin este tuottavuuskasvun sekä TKI-tavoitteiden toteutumiselle.

Hallitus on julkisen talouden miljardisopeuttamisessa kohdistanut leikkauksia kohtuullisen vähän koulutukseen. Tämä on Akavan mielestä ollut viisasta, sillä osaamiseen panostamalla Suomeen on saatavissa kasvua.

Hallituksen osaamisen kehittämisen ja jatkuvan oppimisen toimenpiteitä on syytä vahvistaa. Aikuiskoulutustuen lakkauttamisen tilalle on

valmisteltava ratkaisu, joka oikeasti voisi paikata uudistuksen tuomaa vajetta työväestön osaamisen kehittämisen työkaluissa.

Akava katsoo, että koulutustason nostamiseksi tarvitaan hallituskaudet ylittävä, pitkäjänteinen parlamentaarinen suunnitelma, jossa sitoudutaan koulutuksen rahoituksen ja resurssien pysyvään vahvistamiseen.

Tavoite 5: Saavuttaa sukupuolten tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia.

Tavoite on erittäin tärkeä. Toisin kuin selonteossa annetaan ymmärtää, ei tasa-arvo kuitenkaan toteudu suomalaisessa yhteiskunnassa. Esimerkiksi Akavan tutkimus korkeakoulutettujen kokemasta työelämäsyrjinnästä osoittaa, että sukupuoli (33%) ja ikä (30%) ovat suurimmat yksittäiset syrjintäperusteet kaikesta vastaajien kokemasta syrjinnästä (16 %).

Huomionarvoista on, että 15% akavalaisista vastaajista kertoo tämän ohella kokeneensa syrjintää raskaana ollessaan tai palatessaan töihin vanhempainvapaalta.

Sukupuolisyrjintää kokeneen oikeusturvassa on edelleen puutteita, ja sen parantamiseksi on tehtävä lainsäädäntömuutoksia. Syrjintäkieltojen täytäntöönpano edellyttää myös tehokkaita oikeussuojakeinoja.

Tilanteen korjaamiseksi on tärkeää toteuttaa tasa-arvolain kokonaisuudistus, joka kattaa tasa-arvon edistämisen, syrjinnän, oikeussuojan ja valvonnan. Lisäksi on olennaista vahvistaa määräaikaisissa palvelussuhteissa työskentelevien työsuhdeturvaa raskaus- ja perhevapaatilanteissa sekä taata perhevapaalta palaaville työntekijöille korotettu irtisanomissuoja.

Sukupuolinäkökulma tulee huomioida lainvalmistelussa, talousarvioehdotuksen laatimisessa sekä ohjelmien ja hankkeiden toteutuksessa. Sukupuolitietoinen budjetointi ja sukupuolivaikutusten arviointi tulee laajentaa talousarvioon. Sukupuolivaikutusten arvioinnin prosessit ja toimintatavat tulee ulottaa työelämän muutokseen liittyviin uudistuksiin ja hankkeisiin. Jos muutoshankkeissa sivuutetaan sukupuolinäkökulma, voidaan pahimmillaan kumota muiden tasa-arvoisempaan työelämään ja yhteiskuntaan hankkeiden vaikutus.

Tavoite 8. Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja.

Hallituksen talouspolitiikan painopiste julkisen talouden tasapainottamisesta on kannatettava ja tarpeellinen. On kuitenkin perusteltua pohtia, onko hallitus toimillaan ja niiden aikatauluttamisessa haitannut liiaksi kotimaista kysyntää ja siten hidastanut talouden kasvua. Esimerkiksi arvonlisäverokorotukset olisi voitu tehdä tilanteessa, jossa kasvunäkymät eivät ole niin epävarmat.

Sopeuttamisen lisäksi olisi tärkeää tehdä viivyttelemättä kestävää kasvua tukevia toimia.

Hallituksen tavoitteena on lisätä työllisyyttä. Tuore Akava Works -työttömyys- ja lomautuskatsauksen mukaan työttömien korkeakoulutettujen määrä ja korkeakoulutettujen pitkäaikaistyöttömyys ovat nousseet yhä nopeammin. Yli 52 000 korkeakoulutettua oli työttömänä vuoden 2024 lopussa. Myös vastavalmistuneiden korkeakoulutettujen työttömyys on noussut.

Työttömyyden nousussa ei näy taittumisen tai hidastumisen merkkejä. Akava pitää tärkeänä, että työttömyysturvalla opiskelun mahdollisuuksia kehitetään siten, että työttömille sallittaisiin laajemmin opiskelu työttömyyden aikana. Tämä tukisi työllistymisen mahdollisuuksia.

Työelämän osalta hallituksen päätökset luovat epävarmuutta ja heikentävät työelämän turvaa. Työlainsäädännön lainvalmistelu ei ole ollut tasapuolista ja työntekijöiden etuja on heikennetty ilman uskottavia vaikutusarvioita toimenpiteiden työllisyyttä lisäävästä vaikutuksesta. Hallitus on valmistellut useita työlainsäädäntöheikennyksiä, joista useat ovat ristiriidassa myös kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Hallituksen toimet heikentävät muun työntekijöiden työtaisteluoikeutta, paikallisen sopimisen tasapainoa, työntekijöiden irtisanomissuojaa, yhteistoimintavelvoitteita ja määräaikaisten työntekijöiden asemaa.

Hallituksen olisi ollut tärkeää tuoda tehtyjen työlainsäädäntöheikennyksien vastapainoksi työntekijöiden näkökulmasta työelämää tasapainottavia toimia, kuten osaamisen kehittämisen elementtejä, joilla olisi vahvistettu esimerkiksi työntekijän oikeuksia opiskella työajalla.

Hallitus ei myöskään ole tähän mennessä tehnyt toimia työhyvinvoinnin lisäämiseksi tilanteessa, jossa työelämän psykososiaalinen kuormitus, työuupumus ja mielenterveyden haasteet lisääntyvät ja johtavat ennenaikaisesti työkyvyttömyyseläkkeelle. Työhyvinvointiin ja työkyvyn tukemiseen tarvitaan vahvempia keinoja, kuten työturvallisuuslakin tehtävä asetus psykososiaalisen kuormituksen ennaltaehkäisystä. Näin vahvistetaan työllisyyttä ja tuottavuutta sekä pidennetään työuria.

Koulutus, tutkimus ja innovaatiot vaikuttavat keskeisesti tuottavuuteen ja kasvuun sekä vahvistavat yhteiskunnallista hyvinvointia pidemmällä tähtäyksellä. Jotta kansalliseen 4 prosentin TKI-tavoitteeseen päästään, on ollut tarkoituksenmukaista kohdentaa julkista TKI-tukea yrityskenttään ja vauhdittaa siten elinkeinoelämän uudistumista. Nyt kuitenkin tulee vahvistaa myös perustutkimuksen rahoitusta. TKI-rahoituksen vaikuttavuutta tulee seurata.

Tavoite 13. Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan

Suomi ei tule saavuttamaan ilmastolain mukaista vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitetta.

Hallituksen tulisi mahdollisimman nopeasti päivittää tavoitteeseen liittyvät asiakirjat (KAISU, ilmasto- ja energiasuunnitelma) ja esittää konkreettisia ratkaisuja, joilla päästään takaisin ilmastolain tavoitepolkuun. Näin sidosryhmillä on mahdollisuus arvioida hallituksen toimintaa kokonaisuudessa.

Hallituksen tähänastiset toimet ovat päinvastoin heikentäneet Suomen mahdollisuutta päästä tavoitteeseen. Uusia toimia tarvitaan erityisesti maankäyttö- ja taakanjakosektorilla.

Puhdas siirtymä on myös Suomen talouskasvun veturi. On tärkeää, että Suomi tarttuu tähän mahdollisuuteen rohkeasti. Siirtymän onnistuminen vaatii luotettavaa ja pitkäjänteistä politiikkaa sekä kulutuskäyttäytymiseen vaikuttamista.

Akava ry:n puolesta

Anu Tuovinen
johtava asiantuntija

Rautatieläisenkatu 6
00520 Helsinki
www.akava.fi